

Dosezanje Lacanijevog Realnog učitavanjem u *Resāle-i teir* i događaj Ašure¹

Fāteme Berātlou i Mahshīd Razavī Rezvānī

Sažetak

Nedvojbeno je da jezik ima važnu ulogu u akulturaciji i identifikaciji jednoga društva. Sa aspekta Lacanove psihoanalize osobenosti skrivene u jeziku dovode do kulturizacije individua i korespondiraju sa njihovom identifikacijom. Lacan kulturizaciju svake osobe motri kao prolazak stupnjem 'Zrcaljenja' i ulazak na stupanj 'Simboličkog poretka'. Ovaj proces u osobi se odvija posredstvom jezika. Društvo sadrži 'Druge' u formi zakonā, običaja, vrijednosti, normi, kao i književnosti i mitova. Na tragu toga, mitovi su se kao zajednički jezik ili zajednički duh društva prenosili od usta do usta i – koristeći se alegorijom i usporedbom – osigurali su sebi trajnost u formi priča i pripovijedaka. Ova vrsta mitova olakšala je kulturizaciju i njeno prenošenje. *Simurg* je jedan od upečatljivih iranskih mitova. Iranski um, napajajući se mitovima, osim što je njima mijenjao svoje gledište, iz ovih je mitova crpio i potpunija značenja, te kada se radi o simbolici *Simurga*, generalno uzev mu je davao značenje 'potpunog čovjeka'.

¹ Rad je objavljen u *Zborniku radova* osme konferencije posvećene perzijskom jeziku i književnosti .

Ključne riječi: Simbolički poredak, Nesvjesno, Realno, Simurg, događaj Ašure.

Uvod

Jezik i govor imaju iznimno važnu ulogu u identifikaciji svakoga čovjeka. Perzijski jezik je u tom pogledu, imajući u vidu njegove drevne korijene i tragove koje je ostavio na zajednički duh društva, potpuno vidljiv. Članovi društva identificirajući se sa općepriznatim jezikom u društvu, nastoje zakoračiti na stazu uzdizanja i promjene, kako bi im prolaz tom stazom pružio odgovore na njihove bezbrojne zahtjeve i potrebe. Jedna od osobnosti svakog čovjeka jeste njegova posvema očita potreba za prirodnom promjenom u pravcu Uzvišenosti. U iranskoj gnostičkoj književnosti ove promjene u biću osobe i izvan nje se determiniraju kao ‘putovanje dušom i izvanjskim obzorjima’. Ovaj rad tretira poveznicu između psihoanalitičkog pristupa Jacquesa Lacana i uloge mitova u perzijskom jeziku.

Jedan od ovakvih književnih tekstova jeste i pripovijest o *Simurgu* u Suhravardijevu traktatu *Resāle-i teir*. Autori nastoje da na temelju alegorijskog tumačenja, koristeći se funkcijom jezika, analiziraju događaj Ašure posredstvom jezika stanja mitoloških pticā kako bi objasnili kategoriju kulturizacije u religijskim vrijednostima društva.

Ranija istraživanja

Uvid u tekstove nudi nova učitavanja u odnosu na događaj Ašure i na traktat *Resāle-i teir* koji su reinterpetirani u odvojenoj formi. Ali, ova učitavanja su bila veoma ograničena, te se može kazati da ova interpretacija predstavlja novo učitavanje događaja Ašure inspirisano Suhravardijevim traktatom *Resāle-i teir*. Ovim metodom autori nastoji da sa recipijentom uspostave novu relaciju na temelju koje bi recipijent bio aktivni sudionik čije bi se razumijevanje teksta produbljivalo u onoj mjeri u kojoj tekst postaje kompliciraniji. Autori, zapravo, recipijenta pozivaju na sudioništvo kako bi se događaji u pripovjeci transformirali u uzajamno udubljanje (*Sohbā* 2013: 61). Kada je riječ o događaju Ašure iransko društvo ga predstavlja kroz tragični književni žanr, a veoma rijetko se – pri tome – pozivajući na književno-gnostičke tekstove.

Jedan od istaknutih simbola u književno-gnostičkim tekstovima Irana jeste *Simurg*. *Simurg* je u kulturi Irana, u *Avesti* i pahlevi predajama predstavljen kao jedno nadnaravno biće. *Simurg* se spominje u Firdusijevoj *Šahnami* i u *Samnami* Hadževi Karmanija (1290.) kao jedan od bliskih anđela, Džibril (Pournāmdāriyān 1996: 59–60).

Ibn Sina (969.) u svome traktatu *Resāle-i teir* koristi simboliku *Simurga* koja zahvaća unutarne promjene osobe, osobenost 'zrcaljenja' i čovjekove spoznaje sebe i Boga. Suhravardi je ovaj traktat preveo na perzijski. U ovome traktatu Ibn Sina *Simurga* smatra očitovanjem Boga. U Mevlaninim stihovima *Simurg* je simbol potpunog čovjeka i ogledalo je upotpunjenosti.

Manteq al-teir Feriduddina Attara (1145.) predstavlja još jednu reinterpretaciju Ibn Sinaove *Resāle-i teir*. U ovom učitavanju jedna po jedna ptica pokazuje svoju individualnost da bi, konačno, u gnostičkom sjedinjenju, se pripojile svome predvodniku tj. *Simurgu* koji je zapravo *Simurg* (trideset ptica – op. prev.) Putovanje je to od sebe, u sebe, ka sebi. Osim *Resāle-i teir* Ibn Sinaa na Attarovo djelo utjecali su i traktati Ebu Redžaa Čaćija, Ahmeda Gazalija, Ejnulkozata Hamadanija i Nedžmudina Razija (Mīr Ehsān, 2007.). Ahmed Gazali (1058.) u svojoj *Resāle-i teir* govori o ptici Anka koja je, zapravo, *Simurg* (Gazālī, 2010: 13). Ovo djelo je analogno Ibn Sinaovom istoimenom traktatu. Također, Nedžmudin Razi i Hadže Jusuf Hamadani u svojim djelima aludiraju na pripovijest o pticama. Ali, prije svih ovih knjigā o jeziku ptica govori Kur'an Časni čije su hermeneutičko tumačenje dali Poslanik i hazreti Ali, a tim tumačenjem se poslužio i Attar u djelu *Manteq al-teir* (Mīr Ehsān, 2007.).

Većina izvještaja o dešavanjima na Kerbeli daju biografiju i opisuju šehadet ovih duhovno upotpunjenih osoba. Ali između ove dvije metode gnostičke i 'tragične' nije uspostavljena poveznica. Ovaj rad, uzimajući u obzir ulogu jezika i govora u nesvjesnim strukturama i inspirišući se predajama o Ašuri kao i traktatom *Resāle-i teir*, opisuje stanje drugova hazreti Huseina u pustinji Ninive s ciljem reinterpretiranja događaja Kerbele kroz jezik mitoloških ptica.

Lacanovski pristup i nesvjesna uloga mita kao 'drugoga'

Lacan pod utjecajem Ferdinanda de Saussurea i strukturalističke interpretacije o formiranju Subjekta u jeziku, poseže za Freudovim stajalištem o formiranju ega u toku sazrijevanja djeteta i približavajući

ova dva stajališta pojašnjava svoju psihoanalizu. Za razliku od Freuda, Lacan Nesvjesno ne objašnjava biološkim pojmovima. On smatra da Nesvjesno kao i jezik posjeduje strukturu. Lacan na ego motri kao na znak, spoj označitelja i označenika; znak koji se pojavljuje u sistemu kakav je jezik. Drugim riječima, transformirati se u jednu osobu slično je kao naučiti jezik svoga društva. Svaka individua učeći jezik, reklo bi se i prije samih riječi, sazrijeva kroz taj jezik koji egzistira u društvu. Lacan smatra da Subjekat ne može egzistirati odvojeno od jezika. Ova činjenica u filozofskom smislu ima određujuću važnost jer čovjek kao Subjekat nije neovisan od drugih Subjekata i kada god je jezik neodvojiv od relacije sa drugima ego se oblikuje kao tvorevina zajednice (Mahdīzāde, 2013).

Prema Lacanu čovjekovo psihičko sazrijevanje se odvija kroz tri etape: Imaginarno, Simbolički poredak i Realno. U etapi Imaginarnog (etapa Zrcaljenja) dijete svoje dijelove tijela percipira kao odvojene i otcijepljene. U takvom stanju dijete nema neovisnu sliku o svojoj cjelovitosti ni identitetu i uvijek sebe vidi kao cjelinu sa majkom i osobama iz njegova okruženja. Lacan ovu etapu Subjekta vidi poput slike koja sebe motri u ogledalu. Prema Lacanu, lik majke ili bilo čega drugog je upravo imaginarna slika djeteta u ogledalu. Druga etapa je Simbolički poredak i tada – djetetovim prolaskom kroz etapu Zrcaljenja (Imaginarno) – uz upotrebu jezika započinje djetetova relacija sa okruženjem, društvom, normama, onim što se smije ili ne smije. Ulaskom u svijet simbolā djetetova psiha se dijeli na dvije ravni, Svjesno i Nesvjesno što će u njemu pobuditi traumu. Jezik i zakonitosti koje vladaju njime nameću čovjeku ograničenja i nema načina da iz toga izađe (Shīrī, 2012: 82–88).

Etapa simbolā je etapa kada se osoba u jednoj imaginarnoj identifikaciji na stazi dosezanja identiteta nesvjesno distancira od vlastitoga 'bivanja' i introjeksijom u objektima prihvaća 'drugoga'. 'Drugi' kao 'Simbolički poredak' je označitelj koji okružuje osobu i objelodanjuje se (Istouph, 2013: 86).

Ulaskom u Simbolički poredak dijete se odjeljuje od sjedinjenosti i cjelovitosti perioda Imaginarnog i u 'lansiranju' prema etapi simbolā suočava se sa jakom 'lišenošću' i da bi to kompenziralo, 'žudnjom' prema 'Drugome' želi se poistovjetiti sa kulturom i civilizacijom svoga društva. Djetetov ulazak u okruženje simbolā ili upravo svoju strukturu jeste jezik koji neprestano dijete suočava sa 'lišenošću' ili 'odsustvom', jer kada god upotrijebite neku riječ stvar koju ste pod tim podrazumijevali nije tu.

Kada bi Vaš svijet bio potpuno sveobuhvatan i kada ne bi bio ‘odsutan’ ne bi bilo potrebe za jezikom (Shīrī, 2012: 85–87).

U ‘Realnom’ s onu stranu ‘Imaginarnog’ i ‘Simboličkog’ postoje ograničenja koja su oblikovana od ‘drugih malih objekata’ od kojih je svaki simbol prvih djetetovih lišenosti u žudnji za njegovim potrebama. Ali dijete živi predodžbu cjelovitosti s majkom. To je sfera u kojoj dijete posjeduje sjedinjenost i taj je prostor neprestano izvan našega dosega. Realno je etapa bivanja u nama i izvan nas. U etapi Imaginarnog u kojoj dijete na pogrešan način sebe vidi kao potpunu egzistenciju i zamišlja da govori s jasnim značenjima, ali je ono, zapravo, zapalo u Imaginarno sa svake strane i štaviše ne primjećuje etapu Simboličkog poretka koja je pred njim. To je etapa ‘ega’ ili ‘djetetovo ja’. Simboličko je sfera kulture sa svim zakonima i simboličkim značenjima koja egzistiraju ‘izvan’ i koja su postojala i ranije; posebna struktura od označitelja i Drugoga. Lacan smatra da je Realno upravo tu, u nama, ali i izvan nas; i izvan je jezika i neporecivih oznaka. U Realnom, svaka je stvar čisto po sebi i uvijek se tamo i vraća. Procjep i razlika između označitelja u jeziku ukazuje govorniku na ‘lišenost i odsutnost’. Ali Realno nema u sebi nikakva procjepa. Mi kao ljudska bića, mala bića, ušli smo u Svijet egzistencije, a time smo neizbježno pred ulaskom u vlastiti Simbolički poredak (Istouph, 2013: 126). Po Lacanovu mišljenju u simbolizaciji Realnog, neka realna stvar, u nekom značenju, prethodi Simboličkom poretku i slijedom toga čim bude uhvaćena u mrežu simbolā posredstvom toga dobija strukturu. Realno nije lišeno bilo čega; ono je jedan procjep i pukotina u centru Simboličkog poretka. Sa druge strane, Objekat realne stvari – u lacanijevom značenju – jeste Uzvišeni Objekat; Objekat koji u Simboličkom poretku predstavlja ostvarenje jedne lišenosti u ‘Drugome’ (Sadr al-Garavī, 2011).

Naravno ovo je područje izvan našega dosega, a dosegnut ćemo ga onda kada porušimo jezičku barijeru. Realno, za razliku od Imaginarnog i Simboličkog, je područje prenapučeno obiljem i obilatostima. Ono se opredmećuje onda kada osoba usljed ‘traume’ spozna apsurdnost vladajućih društvenih vrijednosti ili službenih dogmatskih sistemā, ali ne može jezikom iskazati osjećaje o tim vrijednostima i sistemima. Ovo je prolazna etapa ali u osobi izaziva osjećaj traume i objelodanjuje proizvođenje racionalnih značenja društva (Shīrī, 2012). Prema ovom objašnjenju Subjekat neprestano boravi u jakoj praznini i uobrazilji želje za jedinstvom etape Zrcaljenja, i Subjekat upotrebom jezika društva

kojem pripada izlazi iz svoga 'bivanja' i osoba se prazni u 'Drugome' osim sebe (Istouph, 2013: 126). U Lacanovoj psihoanalizi Nesvjesno kao i jezik posjeduje strukturu i osoba kao Subjekt u suočavanju sa svojim Objektima tokom čitave etape Zrcaljenja, Simboličnog i Realnog je pod snažnim utjecajem Nesvjesnog i ona s pesimizmom gleda na ove etape.

Mitski Simurg u iranskoj književnosti

Riječ mit ima značenje predaje i povijesti i sinonimna je grčkom terminu *mythos* u značenju 'riječ', 'govor', 'priča' (Esmāil Pour, 1998: 13). "Mit je izraz koji označava predaju ili simboličko očitovanje o bogovima, anđelima i metafizičkim egzistencijama, a koje koristi jedan narod kako bi njime dao svoje tumačenje egzistencije. Drugim riječima, mit obuhvaća religiju i saznanja čovjeka, njegova prva duhovna imanja, i ima osvjeđujuće i simboličke aspekte" (Ibid, 14–15). Mit gradi 'zajednički svijet' svakoga naroda i prenosi se od usta do usta. Svaki narod svojim mitovima poseže za analizom lijepih i manje lijepih događaja. Mitovi su većinom pronašli svoj put do religija i na neki način održavaju vezu sa članovima svoga društva, bili oni teisti ili ateisti (Maskūb, 2014).

Mitovi su egzistirali u životu ljudi i imaju društvenu funkciju. Od XIX st. istraživači su ozbiljno shvaćali mitove (Esmāil Pour, 1998: 14–19). Mit gradi temelj društvenog života i kulture narodā i tumač je tražene zbilje jer reinterpretira svetu povijest. Upravo stoga on djeluje poput obrasca i ovim argumentom opravdava svako ljudsko djelovanje (Eliade, 1995: 23–24).

Funkcija mita je prezentiranje obrasca i uzorka. Mitovi su nepromjenljivi obrasci u svijetu, u onom obliku kakvi su bili od početka, obrasci ljudskog ponašanja. Vanjski kontekst mita je uglavnom ogledalo u kojemu se sada i ovdje ponavljaju mitsko vrijeme i događaji. Mit je predaja koja predstavlja temeljno zdanje svjetopogleda ili identiteta neke grupe ljudi (Thorsten, 2009: 10–11).

Mit kao najvažniji oblik kolektivnog mišljenja ni u jednom društvu i ni u jednoj etapi evolucije nikada ne može biti dokinut i društvo polučuje korist iz njega. Carl Gustav Jung u djelu *Čovjek i njegovi simboli* nastoji dosegnuti savremeni mit kako bi se čovjek napajao sa svježih duhovnih izvora, obnovio svoje kreativne moći kako bi ih prezentirao savremenom svijetu (Eliade, 1995: 24–25). Jung je otvorio novo poglavlje u mitologiji i o tome govori kroz pozitivnu interpretaciju Nesvjesnog. Neki

istraživači su ovu vrstu Nesvjesnog smjestili u ravan urođene prirode / *fitret* jer Jung ovo Nesvjesno smatra središtem uzvišenih osjećaja, kao što su ibadet, etika i sl., i u knjizi *Psihologija i religija* veću vrijednost daje ulozi Nesvjesnog nego Svjesnog. Jung smatra da Nesvjesno ima dvije ravni, individualnu i kolektivnu (Māhīnī va Rezavī, 2014).

Jung vjeruje kako narodi i nacije imaju 'kolektivno Nesvjesno' ili 'transpersonalno Nesvjesno'. Sve individue jednog naroda i ne znajući posjeduju neki vid nesvjesnog etničkog ili kolektivnog ili nacionalnog personalizma. To je kolektivno Nesvjesno jednog društva koje međusobno povezuje svijesti individua jednog društva i prenosi se iz generacije u generaciju posredstvom povijesti, kulture i idejnih uvjerenja. Jung smatra da sadržaj kolektivnog Nesvjesnog sadrži zajedničko pojmovlje koje on naziva arhetipovima. Ovi arhetipovi su postojali među individua jednog naroda u formi zajedničkih mitova, pojmovlja o Bogu, svijetu, čovjeku, sebi i sl. i oni su skončavali u svakoj pojedinačnoj individui u sličnom obliku. Naravno, kao što čovjek nema saznanja o 'personalnom nesvjesnom', tako i individue naroda nemaju saznanja, o egzistiranju 'transpersonalnog nesvjesnog', ali je egzistiranje ovog izvora skriveno, te grupe ili društva mitove – manje-više – poimaju na istovjetan način. Prema mišljenju mitologā mit se stvara nesvjesno, i Jung smatra da Nesvjesno kolektivno vodi ka stvaranju mita, jer – prema njegovom mišljenju – ovo 'transpersonalno Nesvjesno' jeste upravo ono 'kolektivno Nesvjesno' koje se prenosi s generacije na generaciju (Maskūb, 2014).

Na tragu Jungova stajališta mit o *Simurgu* se može smatrati arhetipom 'sebstva'. Ovaj arhetip daje sistematičnost svim unutarnjim i vanjskim procesima u osobi i njegovim relacijama i omogućava harmoniju u njegovom biću (Gīlānī va Moulavī, 2011). Pripovijest *Resāle-i teir* govori o sudbini jednog broja ptica koje su upale u zamku lovaca. Suhravardi govori na koji način mitske ptice ulažu napore kako bi se izbile. Ovaj traktat govori o čovjekovu duhovnom putovanju iz svoga prvotnog mjesta u Svijet oblika, i o tome na koji način materijalne spone mogu utrnuti čovjekovu čežnju za povratkom duhovnom počelu. Suhravardi se koristi jezikom simbola i alegorije kako bi duhovnog putnika / recipijenta podučio odgoju duše. Primjera radi, kada govori o kretanju mrava, Suhravardi zapravo aludira na to da osoba treba na jedan poseban način ići stazom *hakikata*, tako da niko za to ne zna. Na drugom mjestu, ispijanje otrova ima simboličko značenje podnošenja bolova i neuspjehā, što osoba nužno mora iskusiti na tarikatskoj stazi

(Nasr, 2001: 199). Suhravardi kada objašnjava priču o pticama koje su slobodno letjele, ali su potom upale u zamku lovaca, zapravo aludira na čovjekovo duhovno putovanje. I čovjek je u oduvječnosti / *ezel* bio u takvom stanju, ali danas kada je upao u zamku Svijeta materijalnih datosti nastoji izbaviti se iz tamnice tijela i povratiti se svome prvotnom izvoru. Zarobljena ptica je simbol čovjeka ovoga svijeta. Pomiriti se sa ovim uvjetima i prihvatiti ih za Suhravardija predstavlja najveću opasnost po duhovno putovanje (Haqīqat, 1999: 229–233). Jezikom pticā Suhravardi kaže: “...Tragajmo za lukavstvom kojim ćemo se izbaviti” (Nasr, 2001: 200).

Henry Corbin kada govori o Suhravardijevim *išrāqī* karakteristikama u gnostičkim alegorijama, takvo gledište smatra nekim vidom ‘proživljenja’ koje uspostavlja sponu između gnoze i filozofije. U ovakvom spoznavanju duhovni putnik doseže neki vid spoznaje posredstvom ‘djelatne predodžbe’, predodžbe Dobra koja je poprimila oblik u službi uma. U ovoj alegoriji duhovnog putovanja, putnik je dosegnuo puninu svoga značenja i kao događanje u psihi izvanjski tjelesni svijet preseljava u svoju nutrinu i objektivira ga. U tom preseljavanju Suhravardi se akcentira na tri stvari, sam događaj, svijet u kojem se događaj desio i organ koji je faktor poimanja događaja. Faktor poimanja događaja Suhravardi prepoznaje iz međusvijeta; to je Svijet između Svijeta osjetilne percepcije i Svijeta čistih Umova, tj. *Svijet odraza* / *ālam-e mesāl* (Shāyegān, 2013: 289–290). Corbin da bi objasnio Suhravardijevo poimanje *Svijeta odraza* naziva ga *Nākojāābād* / Nigdinom, upravo suhravardijevskim terminom, gradom ili prostranstvom koje obitava s onu stranu mitske planine *Qāf*; mjesto koje nije nikakav geografski topos; prostor ponad bilo kojeg prostora; ‘mjesto’ bez ikakva mjesta. Ovaj pojam aludira na nadilaženje svih očitovanih i neočitovanih izvanjskih obzorja. Nakon toga duša je ta koja pokriva materiju i koja je obuhvaća. Dakle ovo mjesto ne pripada nikakvom prostoru, a samo zaprema prostor. Drugim riječima, *Nākojāābād* je prostranstvo psihe ili duše koja se razotkriva samoj sebi. Corbin, temeljem Suhravardijeve analize, djelatnu predodžbu u službi umovanja smatra organom percepcije za poimanje s onu stranu osjetilnoga s ciljem dosezanja dubljeg poimanja *Svijeta odraza* koji jeste upravo *Nākojāābād* (Shāyegān, 2013: 294–295).

Simurg je mitska ptica o kojoj govori gnostička književnost pripisujući joj različita značenja, ali uglavnom preovladava značenje potpunog čovjeka. Ruzbehan je ponekad smatra metaforom za duh, nekad

metaforom za Poslanika, a složenicu ‘oduvječni Simurg’ metaforom za ogoljeni Um i sveti izljev (Sajjādī, 2000: 491).

Simurg čiji je sinonim u arapskom jeziku ptica Anka je prepoznatljiv simbol perzijske književnosti. *Simurg* u iranskoj kulturi datira od vremena prije islama. Sveta zoroastrovska knjiga *Avesta* kao i pahlevi izvori bilježe da je to ptica širokih krila čije se gnijezdo nalazi na ljekovitom drvetu *Vīspūbīsh*. U islamskoj kulturi i predajama *Simurg* se nekad predstavlja kao anđeo Džibril čije se gnijezdo nalazi na svetom drvetu *Tūbā*. Einolqozat Hamadani ovo drvo *Tūbā* tumači kao ‘Muhammedovo svjetlo’ (Pournāmdāriyān 1996: 72–76).

U Ibn Sinaovoj *Resāle-i teir* ptice prevaljuju težak put između planina da dođu svome vladaru. Taj vladar je upravo *Simurg* čije se gnijezdo nalazi na posljednjoj planini. *Simurg* u Attarovu *Manteq al-teir* predstavlja Uzvišenog da bi na kraju Sī murg (trideset ptica – op. prev.) stiglo do *Simurga*. Pripovijest ukazuje na jednoću u mnoštvenosti i mnoštvenost u jednoći. Šihabuddin Suhravardi u svojoj viziji *Simurga* kaže da je to ptica koja leti bez ikakva pokreta, leti bez krila i kreće se premda ne napušta mjesto; sve šare su od nje, a ona sama je bezbojna; svi su obuzeti njome, a ona je slobodna od svih (Tabātabāī, 2010: 7–9).

Sva pobrojana svojstva koja je Suhravardi dodijelio *Simurgu* su, zapravo, svojstva *Djelatnoga uma* / aql-e fa’āl. Istih je svojstava i Attarov *Simurg*, samo što ga Attar opisuje drugačijim riječima. *Simurg* nam je blizu, ali ipak daleko, u svetosti svoje veličanstvenosti, s onu je stranu planine *Qaf*, bez pokreta i gibanja:

*Imamo Cara oličenje harmonije
Iza planine što Qāf joj ime je*

*Simurg on se zove, sultan je svih ptica
Blizu nama, al’ mi daleko od njegova lica.*

Attar dalje kaže da svaki oblik koji se očituje u prostranstvu svijeta predstavlja *Simurgovu* sjenu. Kada bi ti *Simurg* objelodanio svoju ljepotu pojmio bi da sve slike koje vidiš potječu od njega, a on sam je bez boje (Pournāmdāriyān 1996: 60–62).

*Svako ruho u koje je stepa odjenuta
Sjena je to Simurga prelijepoga*

*Ljepotu kad' bi Simurg pokazao ti
Kao sjenu Simurgovu znaj je ti*

*I kad bi četrdeset ptica bilo il' manje
Sve što vidiš sjena Simurga to je.*

Dakle, svaki oblik / slika srazmjerno svojoj prirodi je od *Simurga* poprimila Svjetlo, a to je upravo trak *Djelatnog uma* koji je prisposodbljen ovome svijetu (Ibid, 76–79).

Mevlana je *Simurga* nazvao 'Uzvišenim svijetom' i 'Božijom pticom'. Smatrao ga je očitovanjem najuzvišenijeg uzdizanja duha i simbolom potpunog čovjeka. Simurg stoga što je neočitovan može se razumijevati kao 'ogoljen' i kao 'ogledalo punine'. Šems Tebrizi smatra ga oličenjem potpunosti prema kojem idu ostale ptice kako bi se susrele sa Istitim (Tabātabāyī, 2010: 7–8).

Događaj Kerbele nije mit već zbilja koja se dogodila. Premda je povijesno dešavanje u oprečnosti sa mitom, ali je sve što se dogodilo, usljed snage funkcionalnosti, preraslo u mit. Svete predaje govore o sudbinskim dešavanjima (Thorsten, 2009: 90–10).

Premda je Suhrevardijeva *Resāle-i teir* mitska predaja, ali Suhrevardi govori o zbilji koja se 'ukršta' s događajem Kerbele. U svojoj doktorskoj disertaciji, kada govori o događaju Kerbele, Thorsten – pozivajući se na Brucea Lincolna – kaže da je mit klasificiranje svijeta koji nas okružuje, štaviše ideologija u formi predaje.

Iranska kultura, kako sa aspekta funkcionalnosti i značenja tako i sa aspekta predaja i pripovjetki, napajala se mitovima; da li se radilo o *Resāle-i teir* čije dešavanje nije realno, ili se radilo o znamenitom događaju Kerbele koji je realan, a koji se usljed snage funkcionalnosti doima nereálnim.

U Mesnevi Dželaluddina Rumija, neki pjesnik kritikuje ši'ite Halepa pitajući ih zašto su se udaljili od suštine i dubokog značenja događaja Kerbele?

*Njihov ruh sultanski zindana se izbavio
Pa što odjeću da deremo i prste grizemo
Jer oni prvaci u vjeri su bili
Radosni je tren kad' okove slomili*

*U zastoru od Sreće sklonjeni
Okove i lance sve su potrgali*

*Dan je taj velik radostan i vladarski
Znao bi, da išta o njima poznato ti*

*Ako ne znaš, idi nad sobom plači
Jer preseljenje i Sudnji Dan poričeš*

*Nad srcem i vjerom izvitoperenom plači ti
Što osim praha zemnog drugo ne vidi*

*Jer ako vidi što nije srčano
Stameno, hrabro, dušom odano. (M6: 797–803)*

Mevlana na Kerbelu gleda kao na jedan ni sa čim usporedivi događaj Svijeta egzistencije čija je intelektualno-duhovna tendencija prožeta jednoćom i gnozom i Mevlana pomno analizira upravo taj aspekt (Mokhtārī, 2013: 25).

U nastavku će se govoriti o onome što povezuje *Resāle-i teir* sa događajem Ašure.

Simurg u pustinji Niniva

U pustinji u kojoj se *Simurg* pojavio raširio je krila svoja i u pustinji Arefata iz duše zavapio:

“Bože moj! Sve lijepo što od mene potekne iz milosti je Tvoje, a ako se dogodi loše po Tvoj je pravdi i to Tvoj je dokaz meni kakvo je moje prepuštanje Tebi kao jamcu mome; kako da prah Ti budem, Tebi Prijatelju mome...” (Iz arefatske dove Imama Huseina).

Bože moj! Neka su uz mene braća i prijatelji, čija srca u bliskosti s Bogom okom zbilje gledaju i koji su od sebe svaku sumnju i primisao odagnali, i koji će se – kada ih Ti pozoveš – odazvati, jer put je ovaj težak i pun opasnosti... A niko doći neće osim na poziv Tvoj i onda će oporuku ovu prihvatiti.

Braća dolaze tragajući za sebstvom vlastitim ...O vi što za zbiljom tragate znajte da su mnogi odustali, a malo ih ostalo je, a i od ovo malo još manje ih preostalo.

Bože moj! Ti znaš da lovci naš trag prate, a da se putem ovim ići mora. Braćo, na putu ovome nebrojeno puta ćete 'izlaziti' iz kože svoje, poput zmije koja košuljicu skida svoju, i odrastati. Trebate ići kao mrav što ide kako lovci ne bi čuli zvon koraka vaših... Nemojte se skrasiti ni u jednom gnijezdu jer lovci i love ptice iz gnijezda. A ako krila nemate da njima poletite, uspravni na Zemlji stojte.

Ovako *Simurg* poučava Ptice koje tragaju za zbiljom, te nastavlja: Ptice Istinitog, kao noj budite, ako ne leti ali brzo trči, ili kao deva što joj duša plamom gori, ili kao soko, brzog leta i oka pronicljivog...

Braćo koji ste krenuli u potragu za zbiljom, ako melek blud ne čini, a životinja ružna djela radi, to je stoga što prvi pohote u sebi nema, a ova druga razuma nema. Čudno je šta čovjek koji se pokorava strastima čini i koji – premda svjetlo uma posjeduje – po pohoti prepoznat bude. E takvi su nam lovci za petama; od životinje gori. A kada vi strastima ovladate uzdignutiji od meleka bit ćete.

Simurg naprijed a ostale Ptice za njim nastavljaju svoj let. Ovako *Simurg* razgovara sa svojim Gospodarom: Moj Bože! Neka nikakva sumnja se ne ispriječi na putu ovom i nikakva teškoća neka nas ne odvrati od pustinje ove. Krenusmo u pustinju ovu, vidjesmo lovci nas opkoliše i put nam zatvoriše; nema puta ni naprijed ni nazad. A svi smo se na put dali ne bi li duše svoje spasili, ne tijela zemna. Naši su pogledi ka nebu uprti...

One noći jezikom zbilje *Simurg* je dušama Ptica zborio, i Ptice su one noći, svaka ponaosob, vlastito duhovno uzdignuće dosegnule. Svaka od njih u osamu povukla se i u razmišljanje o putu koji je čeka udubila.

Onu noć Ptice Istinitog sve do zore u takvom stanju provedoše kao da u Džennetu su. A u osvit zore glas zagrmi da se pripremiti za put treba... Nikakva nada se više polagati u lovce koji su ovdje ne može, jer njihove čeljusti za većim zalogajem zjape i stoga oni još više oštre strijele i koplja svoja, jer su odabrali kraljevstvo svijeta ovoga. I samo pristizu i za nas pitaju, da nas jednu po jednu ulove...

Simurg prvi a ostale Ptice za njim, jedna po jedna, krv svoju proliše i u grad Vladarev prispješe i rekoše: Vladarev osmatrač Vladara je prije nas samih izvjestio o našem dolasku. I začu se naredba: Pridošlice u Svijet ovaj Vladaru povedite. Pa nas povedoše. U Svijetu tom dvorac ugledasmo i prostranstvo oku našem neuhvatljivo. Kad prođosmo, zastor podigoše i prostranstvo novo, još ljepše i golemije od prethodnog,

ukaza se. Kada se prostranstvo prvo izgubi u ovome drugom prispjesmo u odaju...

Kada kročismo u odaju iz daljine ukaza se Svjetlo Ljepote Vladareve. Svjetlo ovo oči nam zabljesnu, a um ustuknu i svijest izgubismo. Potom, Vladar iz dobrote Svoje, um povrati nam i ohrabri nas da govorimo...

I *Simurg* doleprša na mjesto stratišta svoga i sestri reče svojoj: Seko! Smjelo idi naprijed i žarom srca svoga pripovjest o nama kazuj, jer najgore što biti može jeste da je prah zaborava prekrije. Ali od Boga svoga ja pomoć ištem.

Simurg i ptice put do Vladara nađoše. Opet Sunce na nebu zasja. Sunčani kolotovi Sunca Zemlju obasjaše i poruku ljubavi prema Vladaru, Zemlji i stanovnicima njenim odaslaše: Svaki je dan Ašura i svako je tlo Kərbela i ja onaj dragulj sam što kroz Ašuru zablistah.

Analiza gornje pripovijesti

U gore navedenom obrascu pripovijedanja *Simurg* simbolizira imama Huseina, dočim u *Resāle-i teir* simbolizira potpunog čovjeka. Imam bjelodano zna da čovjek nema ništa po sebi, a sve što je lijepo da je iz dobrote Skrbnikove. On zna da se svako djelo događa kroz jednoću sa Gospodarem, a ako se dogodi loše to znači prihvatanje vage Allahove pravde. Imam Husein sa punim poštovanjem ove zbilje pita svoga Stvoritelja. Imamovo pitanje odslikava njegovu srčanu uvjerenost. On pita o načinu svoga prepuštanja i bitisanja kao Njegove praške.

Po Lacanovu mišljenju proces identifikacije Subjekta teče prelaskom iz etape Ogljedavanja u etapu Simboličkog poretka. U simboličkom Subjekat ide za suočavanjem sa velikom 'lišenošću' u 'žudnji' prema 'Drugom'. Na taj način Subjekat nastoji da potpuno i cjelovito dosegne etapu Zrcaljenja, ali ovaj 'Drugi' sadržava vrijednosti i društvene forme od prije predstavljene u formi jezika. Prema Lacanu i ova etapa kao i ona ranija predstavljaju puku uobrazilju i to je napor da Subjekat postigne identifikaciju; to su etape koje prati Nesvjesno Subjekta (Istouph, 2013: 85–91). U takvom stanju Imam Husein je dobro upoznat sa ništavilom i ispraznošću društvenog života i njegovog društva. I Imam se ovdje kao jedan realni Subjekat i uzvišeni Objekat kreće ponad društvenih normi i zakona u formi 'Drugog'. Ovdje je Imam kao 'Drugi' u 'drugome' društva! Procjep i pukotina u Simboličkom poretku društva.

Prelazak Subjekta iz Zrcaljenja u Simboličko, i bez ikakvih saznanja o Realnom, u Subjektu se dešava nesvjesno. Po Lacanu kada god Subjektat slomi bedeme jezika – kao oficijelne forme – i djeluje izvan toga on doseže Realno. Subjektovo saznanje o velikoj ‘lišenosti’ u Simboličkom poretku, naporedo uz ‘volju’ i njegovu ‘slobodu’ učinit će da pojmi Uzvišeni Objekat koji je poput potpunog ogledala.

Autori *Simurga* razumijevaju kao potpunog čovjeka. Također, u kontekstu poimanja znanja kojim je taj potpuni čovjek obdaren, autori smatraju da je takva osoba čista od pogreške identifikacije u ‘Drugom’, u Lacanovu poimanju. Potpuni čovjek u značenju *Simurga* je prepoznao lažne vrijednosti i zakone društva i na svome putu on se izbavlja iz kalupa ‘Drugih’. Imam, kao potpuni čovjek i znajući sve ovo, ne samo sebe nego i svakog člana društva poziva da pristupi ovoj stazi upute, na kojoj svaki njen putnik traga za jednoćom i cjelovitošću u jedinstvu usred mnoštvenosti. Autori na tragu alegorijskog tumačenja, iz pustinje Arefata u kojoj Imam Husein zaziva Boga prelaze na ravan Suhrevardijeve *Resāle-i teir* i stupaju u Suhrevardijev *Nākojābād*, prostranstvo psihe ili duše gdje sada – jezikom *Simurga* – tragaju za zazivanjima Imama Hoseina. *Simurg* na stazi koju prevaljuje traži drugove; drugove koji tragaju za ‘nečim’ s onu stranu ‘Drugog’ posredstvom jezika društva. Ali ovo je moguće samo Božijom realizacijom.

“Bože moj! Neka su uz mene braća i prijatelji...” (Nasr be naql az Sohravardī, 2001: 198).

Imam Husein, koji jeste potpuni čovjek, ovdje traga za lakanovskim Realnim eda bi u jednoći i jednosti sa svojim Stvoriteljem nadišao etapu Zrcaljenja i etapu Simboličkog. Lacani smatra da je Realno stupanj prenapučen obiljem, blagodatima i obilatostima, i da je najbolje vrijeme za njegovo dosezanje i poimanje onda kada Subjekt spozna ispraznost dominantnih društvenih vrijednosti ili službenog religijskog sistema (Shīrī, 2012: 87–88). Imamu Huseinu je ovo dobro poznato i nastoji se izbaviti iz toga. On od Boga moli da iz ovoga Simboličkog poretka društva izbavi i njegove drugove. Imam u jednoći i jednosti sa Bogom, napajajući se obiljem blagodati iz Realnog, podsjeća drugove da tragaju za sebstvom.

U Simboličkom poretku društva Jezid ibn Muavija je više nego ikada ranije obezvrijedio zbiljske vrijednosti i Imam Husein svoje drugove koji su u ravni pticā iz Suhrevardijeva traktata, upozorava na lovce koji dolaze sa svih strana da ih ulove. Imam im daje radosnu vijest o jednoći

koju je i sam iskusio i tako otvara put svima koji su spoznali lakanovsku uobrazilju u Simboličkom poretku.

Lacani vjeruje kako se psihičko sazrijevanje Subjekta zaustavlja u etapi Simboličkog poretka i da je Subjekat do kraja života ‘ulovljen’ u tome. Ali istovremeno Lacani ukazuje da u nekom slučaju Subjekat posredstvom ‘neznatnih Drugih’ ili spoznavanjem ispraznosti vladajućih vrijednosti možda može, koliko god to bilo relativno, približiti se Realnom (Ibid, 2012). Lacan Realno smatra etapom u pravcu bivanja u nama i izvan nas. Bivanje u nama – kada je Subjekat u djetinjstvu i kada je još uvijek u etapi Imaginarnog koje je, zapravo, etapa Zrcaljenja, i kada pogrešno sebe vidi kao potpunu egzistenciju. Bivanje izvan nas – kada god je Subjekat suočen s nečim izvan jezika i neporecivog označavanja; tamo gdje je svaka stvar prema svojoj zbilji, i u sebe ne prima nikakav procjep. Realno je jedan otvor u Simboličkom centru, a Objekat Realnog – prema lacanovskom značenju – jeste Uzvišeni Objekat. *Simurg* je pripovijest o potpunom čovjeku i očitovanje je Zrcaljenja i spoznaje sebe i Boga, čovjeku koji je – po Lacanu – kroz Realno dosegnuo svoj Uzvišeni Objekat. I njegovi drugovi na ovome putovanju transformacije psihe su dosegнули Uzvišeni Objekat u ‘Drugom’, svome Imamu, da bi dostigli jednoću sa Bogom. Prema Lacanu identifikacija u Simboličkom poretku u formi Nesvjesnog je uzaludna cijena koju plaća Subjekat kako bi ga prihvatili u njegovom društvu, a jezik društva odranije utvrđene vrijednosti prenosi Subjektu. Kada god Subjekat uspije izići izvan jezika on doseže Realno. Ali po Lacanu Realno je teško dosegljivo, i on potpuno pesimistično ostavlja Subjekat u ovome beznađu. Lacan ovaj ‘ideal jastva’ prepoznaje i kao ‘idealno ja’ koje je došlo da obmane Subjekat, i modernog čovjeka prikazuje kao kolebljivog koji čvrsto vjeruje samom sebi.

U kulturi Ašure ovo nemoguće nije nedosegljivo i za potpunog čovjeka, traganje za vlastitim sebstvom u velikoj lišenosti Simboličnog, uz Uzvišeni Objekat Zrcaljenja, je u spoznaji Boga. A za drugove sam Imam Husein se pojavljuje kao Uzvišeni Objekat u ‘Drugom’.

Zaključak

U procesu identifikacije članova društva veoma je važna uloga jezika i svega onoga što se posredstvom jezika prenosi svakoj osobi ponaosob, odnosno Subjektu. U ovom kulturnom prenošenju i identifikaciji

Subjekta jezik sa svojom strukturom djeluje kroz neki vid nesvjesnog. U ovom procesu prenošenja i prelaska iz etape Zrcaljenja u etapu Simboličkog poretka Subjektat se stalno suočava sa lišenošću, i u toj lišenosti traga za jedinstvom iz njegove psihe koje je imao u periodu Zrcaljenja. Lacan smatra da gdje postoji obilje i obilatosti, a što je izvan dosega Subjekta, da je tamo Realno: tamo gdje je Drugi – za Subjektat – Uzvišeni Objekat, i koji posjeduje jedinstvo i jednoću. Ali se ovo ne može jednostavno dosegnuti. Ova lišenost i praznina nije ostala zakrivena pred gnosticima i mudracima. O tome govore i Mevlana i Suhrevardi.

U *Resāle-i teir* Suhrevardi govori o mitskom putovanju ptica kroz stupnjeve sejri suluka u dosezanju do cilja, i prispijevanju do *Nākojāābād* / Nigdina, s onu stranu planine *Qāf*. U ovome *Nākojāābād* duhovni putnik 'ogoljen' od osjetilnog pronalazi put do značenja. *Nākojāābād* je prostranstvo psihe ili duše kojoj se objelodanjuje njena bit. Suhrevardi smatra da je ovo moguće dosegnuti posredstvom jednog prelaznog Svijeta, tj. *Svijeta odraza* i djelatne predodžbene moći. Suhrevardi u formi gnostičke alegorije kroz putovanje mitskih ptica govori o identifikaciji. Corbin kada govori o ovoj etapi, odnosno o tome na koji način individua / duhovni putnik jednu vjerujuću suštinu transformira u događanje u svojoj psihi, objašnjava da putnik svjesno promišlja o događaju kao o nečemu što se događa u njemu, i to događanje oživljava u svome biću. Ovo je postupna metamorfoza duše. U ovoj etapi putnik doseže integraciju i jednoću unutarnjih potencijala bića koje motri okom duše, ne tjelesnim okom. On prispjeva u *Nākojāābād*; u 'mjesto' koje je zapravo 'bezmjesto'. Za putnika ono nevidljivo, prolaskom izvanjskim obzorjima, postaje vidljivo. Nakon toga duša je ta koja sve pokriva i obuhvata. Dakle, ovo mjesto ne pripada nikakvom prostoru, a samo zaprema prostor. To je prostranstvo psihe ili duše koja se razotkriva samoj sebi.

Pri tome, Realno koje je prenapučeno obilatostima, ali je nemoguće i nedosezljivo prema Lacanu, za Suhrevardija će postati moguće budnošću salikova srca i duše, i naravno dosezljivo posredstvom nesvjesne uloge jezika i njegove funkcije. Na tragu toga, ovaj rad nudi novo učitavanje *Resāle-i teira* i događaja Ašure. Autori koristeći se jezikom gnostičke književnosti putovanje mitskih ptica i događaj Ašure motre u kontekstu identifikacije i time nude jedno drugačije viđenje kulture bogatih duhovnih vrijednosti svoga društva.

Sprezijskog prevela dr. Mubina Moker

Izvori i literatura

- Esmāil Pour, Abūl-Qāsem (1998), *Ostūre, bayān-e nemādīn*, Tehrān: Sorūsh.
- Eliade, Mircea (1995), *Ostūre, Ru' yā, Rāz*, tarjome Ru'yā Monjem, Tehrān: Fekr-e rūz.
- Haqīqat, Abd al-Rafī' (1999), *Sohravardī Shahīd-e farhang-e melī Īrān*, Tehrān: Bahjat.
- Istouph, Antony (2013), *Nakhodāgāh, tarjome Shīva Ruygeryān*, Tehrān: Nashr-e Markaz.
- Pournāmdāriyān, Taqī (1996), *Dīdar bā Sīmorg*, Tehrān: Pežuheshgāh-e olum-e ensānī va motāle'āt-e farhangī.
- Razī, Hāshem (2000), *Avestā*, Tehrān: Bahjat.
- Sadr al-Garavī, Seyyed Mohammad (1987), "Amr-e vāqe' Lācānī", *Gozaresh-e sokhanrāni-ye Slavoj Žižek*.
- Sohbā, Forūg (2013), *Kārkard-e abhām dar farāyend-e khānesh-e matn*, Tehrān: Enteshārāt-e Āgeh.
- Shafī'i Kadkanī, Mohammadrezā (2014), *Manteq al-teir Attār-e Nīshābūrī*, Tehrān: Sokhan.
- Shāyegān, Dāriyūsh (2014), *Hanri Corbin: Āfāq-e tafakkor-e ma' navī dar eslām-e īrānī*, tarjome Bāqer Pourhām, Tehrān: Forūzān.
- Shīrī, Qahremān va dīgarān (2012), "Az Lācān ta Moulānā, negāhī lācānī fī roshd-e ravāni-ye su-že dar ārāy-e Lācān", *Faslnāme Adabiyāt-e erfānī Dāneshgāh-e Zahra*, sāl-e sovvom, bahār va tābestān, shomāre-ye 6.
- Tabātabāī, Seyyed Nasr (2010), *Resāle-ye Teir-e Gazālī*, Tehrān: Enteshārāt-e Moulā.
- Thorsten, Hayelin (2009), *Hādese-ye Kerbelā*, be revāyat-e Mohammad Jarīr Tabarī.
- Zamanī, Karīm (1999), *Masnavī* (daftar-e sheshom), Tehrān: Enteshārāt-e etelā'āt.

Reaching Lacani's Real by Reading into *Resāle-i teir* and the Event of Ashura

Abstract

The importance of the role of language in acculturation and identification of one society is undisputable. From the aspect of Lacan's psychoanalysis, the characteristics hidden in language are leading up to culturalization of the individual, further corresponding to their identification. Lacan views the culturalization of every person as a transition from the stage of 'mirroring' to the one of 'symbolic order'. This process in the individual is possible due to language. The society is consisted of 'the Other', in the shape of laws, customs, values, norms as well as literature and myths. That is, myths as common language or common spirit, were transferred from generation to generation – and by the use of allegory and comparison – they have ensured their permanence in the form of tales and stories. This

type of myths eased the culturalization and its transfer. Simorgh is one of the most notable Iranian myths. Iranian mind, taking away from the myths, did not only change its viewpoint, but it also constructed fuller meanings, and in particular relation to the symbolics of Simorgh, it generally gave it a meaning of the 'fuller human'.

Key words: symbolic order, the unconscious, the real, Simorgh, the event of Ashura